

PRZEDMOWA

Wychowanie młodzieży jest niezwykle ważne! Należy tę prawdę o niezwyklej roli młodego pokolenia wykrzyczeć w tym trudnym czasie początku XXI wieku – czasu niezwyklej technologii i niezwyklej koncentrowania się na sprawach materialnych, a także niezwyklej nieciekawych nowych wizji wychowania.

Rola edukacji i wychowania jest dla obecnych i przyszłych pokoleń sprawą zasadniczą. Pisał już o tym Andrzej Frycz Modrzewski prawie 500 lat temu w dziele *O poprawie Rzeczypospolitej* (1551 r.) słowami:

Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie.

Zadanie to jest szczególnie trudne obecnie, bowiem eksplozja rozwoju nowych technik i technologii istotnie odmieniła nasze społeczeństwo, dotykając najdelikatniejszej tkanki społecznej, czyli relacji interpersonalnych. Zmiany te wprowadzają radykalne korekty relacji społecznych i kulturowych. Edukacja i wychowanie pospiesznie próbują odnaleźć się w nowej rzeczywistości.

W tej trudnej sytuacji warto i należy pytać o istotę edukacji i wychowania. Pomocą w zadawaniu tych pytań i udzielaniu odpowiedzi są nasze niezwykle cenne doświadczenia z przeszłości: z czasów II Rzeczypospolitej i z czasów działalności Komisji Edukacji Narodowej.

Komisja Edukacji Narodowej (KEN) odcisnęła istotne piętno na rozwoju polskiego systemu edukacji i wychowania. Jej pełna nazwa to Komisja nad Edukacją Młodzi Szlacheckiej Dozór Mająca. Już samo brzmienie nazwy wprowadza nas w atmosferę i realia tamtego czasu. Niezwykle trudnego czasu rozbiorowego końca XVIII wieku. Komisja, będąca centralnym organem władzy oświatowej, zależnym tylko od króla i Sejmu, powołana została przez Sejm rozbiorowy 14 października 1773 roku.

240 lat później, z inicjatywy Instytutu Historii PAN i Towarzystwa Historii Edukacji, odbyła się w Senacie RP pod patronatem Komisji Nauki, Edukacji i Sportu konferencja poświęcona tej wspaniałej rocznicy. Jej celem było przypomnienie roli i zasług Komisji w tamtym trudnym dla Polski czasie.

Należy w tym miejscu przywołać najczęściej wymieniane dokonania i zasługi KEN:

- reorganizacja systemu szkół,
- opracowanie nowych programów nauczania,
- utworzenie seminariów nauczycielskich przy uniwersytetach,
- publikacja nowatorskich podręczników szkolnych,
- stworzenie polskiej terminologii naukowej m. in. dla fizyki, matematyki, chemii,
- reforma Akademii Krakowskiej i Wileńskiej,
- utworzenie Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych,
- nauczanie w języku polskim,
- wprowadzenie historii Polski i historii naturalnej,
- wprowadzenie elementów wychowania fizycznego.

Uczestnicząc w konferencji, nie mieliśmy wątpliwości, jak bardzo historia przeplata się z teraźniejszością, jak bardzo aktualne są tamte przemyślenia i tamte wskazania. Wychować człowieka i obywatela, rozum i serce – i jak doniosła w tym dziele rola Szkoły i Nauczycieli! Jak ważna jest osoba i osobowość nauczyciela, jakie cechy powinien posiadać i jakich zasad winien przestrzegać. Oczywiście pamiętamy o pierwszej i najważniejszej roli Rodziców, ale zaraz potem Szkoła i Kościół, i całe społeczeństwo – przy czym zadania oraz rola Szkoły i Nauczycieli są w tym procesie absolutnie wybitne.

W trudnym czasie rozbiorowego zagrożenia myślano o dalszej i dalekiej przyszłości naszego Narodu i Państwa, bo *nie dość na tem ustanowić rządy, ustanowić prawa, trzeba jeszcze uformować ludzi, żeby umieli kochać i bronić Ojczyznę (...)* Trzeba uformować serca, uformować umysły – to słowa promotora reform ustrojowych kanclerza wielkiego koronnego Andrzeja Zamoyskiego podczas obrad Sejmu konwokacyjnego w 1764 roku, który przekonywał do wsparcia działań reformatorskich państwa przebudową świadomości społeczeństwa. Dlatego z dużą radością przekazujemy ten zeszyt poświęcony Komisji Edukacji Narodowej, z nadzieją na bardzo współczesne refleksje o edukacji i wychowaniu.

Przewodniczący

Komisji Nauki, Edukacji i Sportu

Prof. Kazimierz Wiatr

Warszawa, 14 października 2014 r.